

Цугцванг Л. Верховский

Преимущество Двух Слонов А. Кочиев , Н. Яковлев

www.achmazstore.ir

ACHMAZ

لئونید ورخوفسکی

الکساندر کوچیف ، نیکولای یاکوفلہ

برتری دو فیل زوزگوانگ

هم استراتژی هم تاکتیک در شطرنج

برگردان: پروانه هل عطایی

ویراستار: ابوالقاسم نجیب

زوگزوانگ و برتری دو فیل

www.achmazstore.ir

www.achmazstore.ir

- سرشناسه : ورخوفسکی، لئونید سالامونوویچ. Verkhovski, Leonid Solomonovich
- عنوان و نام پدیدآورنده : زوگروانگ و برتری دو فیل: استراتژی و تاکتیک در شطرنج / لئونید ورخوفسکی، الکساندر کوچیف، نیکولای یاکوفلف؛ ترجمه پروانه هل عطایی؛ ویراستار ابوالقاسم نجیب. ■ مشخصات نشر: تهران، شباهنگ، ۱۳۹۹. ■ مشخصات ظاهری: ۲۱۶ ص.؛ مصور ■ شابک: ۳-۲۴۷-۱۳۰-۶۰۰-۹۷۸ ■ وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا ■ یادداشت: عنوان اصلی: 1989 Дугцванг / Преимущество Двух Слонов. ■ یادداشت: نمایه ■ عنوان دیگر: استراتژی و تاکتیک در شطرنج ■ موضوع: شطرنج -- شروع بازی. ■ موضوع: Chess -- Opening ■ موضوع: شطرنج -- آخر بازی. ■ موضوع: Chess Endgames ■ شناسه افزوده: کوچیف، آ. ■ شناسه افزوده: Kochiev, A ■ شناسه افزوده: یاکولیف، ن. ■ شناسه افزوده: Yakovlev, N ■ شناسه افزوده: هل عطایی، پروانه، ۱۳۵۰-، مترجم ■ شناسه افزوده: نجیب، ابوالقاسم، ۱۳۳۷-، ویراستار. ■ رده‌بندی کنگره: GV ۱۴۵۰ ■ رده‌بندی دیویی: ۷۹۴/۱۲۲ ■ شماره کتابشناسی ملی: ۷۴۱۹۲۶۵

زوگزوانگ و برتری دو فیل

هم استراتژی هم تاکتیک در شطرنج

لئونید ورخوفسکی | الکساندر کوچیف • نیکولای یاکوفلف

برگردان: پروانه هل عطایی

ویراستار: ابوالقاسم نجیب



انتشارات شاهنگ

This is a Persian Translation of

Цугцванг
Л. Верховский

Преимущество Двух Слонов
А. Кочиев , Н. Яковлев

زوگزوانگ و برتری دو فیل
هم استراتژی هم تاکتیک در شطرنج

لئونید ورخوفسکی

الکساندر کوچیف

نیکولای یاکوفلف

www.achmazstore.ir

برگردان : پروانه هل عطایی

ویراستار : ابوالقاسم نجیب

حروف نگاری و صفحه آرایی : مهیار بحرایی

لیتوگرافی فروز ، چاپ نقش ایران ، صحافی آذین

چاپ یکم ۱۴۰۰ ، شمارگان ۱۰۰۰ نسخه

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۱۳۰-۲۴۷-۳

ISBN 978 - 600 - 130 - 247 - 3

همه‌ی حقوق چاپ، نشر و توزیع این اثر محفوظ است.



انتشارات شباهنگ

مرکز پخش خیابان انقلاب ، خیابان شهدای ژاندارمری ، پلاک ۶۰ ، تلفن ۶۶۹۶۴۲۳۵-۶

فروشگاه ۱ خیابان انقلاب ، روبه‌روی دانشگاه تهران ، پلاک ۱۱۹۴ ، تلفن ۶۶۴۹۱۰۹۸

فروشگاه ۲ خیابان انقلاب ، خیابان فروردین ، ساختمان ناشران ، پلاک ۲۷۳ ، تلفن ۶۶۹۵۳۶۰۹-۱۰

تقدیم به برادر بزرگوارم سیامک که با برخورداری از
برتری عقل و منطق در زندگی همواره بر زوجوانگ
چیره شده است.

www.achmazstore.ir

فهرست

یادداشت مترجم ۹

زوگزوانگ

۱۱	تاریخچه
۱۵	آخربازی‌های پیاده‌ای
۲۵	آخربازی با سوارهای سبک
۲۶	آخربازی‌های اسب
۲۹	فیل و اسب
۳۱	دو فیل
۳۵	فیل در مقابل اسب
۴۵	فیل‌های هم‌رنگ
۵۳	فیل‌های ناهم‌رنگ
۵۸	آخربازی با سوارهای سنگین
۶۵	همکاری مشترک بین سوارها و پیاده‌ها
۷۹	تحقق برتری قوا
۸۷	زوگزوانگ متقابل
۹۲	زوگزوانگ در وسط بازی یا جشن استراتژی شطرنج

برتری دو فیل

۱۱۵	مقدمه
۱۲۲	دو فیل در وسط بازی
۱۲۲	فیل‌ها در حمله
۱۳۰	پاکسازی قطرها
۱۳۴	تعویض نابرابر

۱۳۷	تعویض برابری
۱۴۲	روش ایجاد محدودیت
۱۵۴	تعویض به موقع
۱۶۰	هشدار: اشتباهات
۱۶۳	فیل‌ها در آخر بازی
۱۶۳	۱. قدرت دو فیل
۱۷۴	۲. ضعف فیل‌ها
۱۷۸	دو فیل علیه اسب
۱۸۱	تمرین‌ها
۲۰۱	پاسخ تمرین‌ها

۲۰۹	اسامی بازیکنان (زوغزوآنگ)
۲۱۳	اسامی بازیکنان (برتری دو فیل و تمرین‌ها)

www.achmazstore.ir

به نام خداوند جان و خرد
کزین برتر اندیشه برنگذرد

یادداشت مترجم

زوگزوآنگ یعنی ایجاد اجبار به انجام حرکتی که وخامت پوزیسیون را به دنبال دارد. حتی در بازی شطرنج‌بازان برجسته گاهی اوقات وضعیت‌هایی پیش می‌آید که حرکات مفید یکی از طرفین تمام می‌شود و وضعیت زوگزوآنگ رُخ می‌دهد. به عقیده لاسکر یک شطرنج‌باز آگاه به موقعیت‌های خاص و تیپیک می‌تواند وضعیت زوگزوآنگ را ایجاد کند.

لئونید ورخوفسکی مؤلف کتاب زوگزوآنگ در ۲۶ دسامبر ۱۹۳۸ در شهر مسکو دیده به جهان گشود. او از نوجوانی با شطرنج آشنا شد؛ با وجود فارغ‌التحصیلی از پنج دانشگاه، حرفه‌ی اصلی و اساسی او در زندگی شطرنج بود و به عنوان سرمربی و تحلیلگر برجسته در تألیف کتاب‌های شطرنج مشغول به کار بود. ورخوفسکی در سال ۲۰۱۷ در سن ۷۸ سالگی دیده از جهان فرو بست.

تناسب مادی قوا در بازی شطرنج نقش مهمی به خصوص در مرحله‌ی آخر بازی ایفا می‌کند. طبق تئوری اشتاینیتز برتری دو فیل در مقابل دو اسب یا فیل و اسب در یک سری برتری‌های کوچک نظیر تسخیر مرکز، ستون‌های باز، وضعیت بی‌حفاظ شاه حریف و آرایش پیاده‌ای خوب قدرت دو فیل را به عنوان مهره‌ی دورزن به نمایش می‌گذارد.

اما بزرگ‌ترین ضعف فیل این است که فقط قابلیت حرکت در خانه‌های هم‌رنگ را دارد. اما با حضور دو فیل این ضعف محسوس نیست و بر تمام صفحه تسلط خواهد داشت. به همین خاطر قدرت دو فیل ناشی از با یکدیگر بودن است.

نیکولای یاکوفلف در سال ۱۹۴۶ در شهر لنینگراد به دنیا آمد. او شطرنج‌باز، استاد، مربی و مؤلف کتاب در زمینه استراتژی و تاکتیک بود.

الکساندر کوچیف شطرنج‌باز، استاد بزرگ و مربی برجسته در سال ۱۹۵۶ در شهر لنینگراد متولد شد. او در دهه ۷۰ میلادی جوان‌ترین استاد بزرگ جهان محسوب می‌شد.

مطالعه این کتاب برای شطرنج‌بازان در تمام سطوح توصیه می‌شود.

زوگزوانگ

لئونید ورخووفسکی

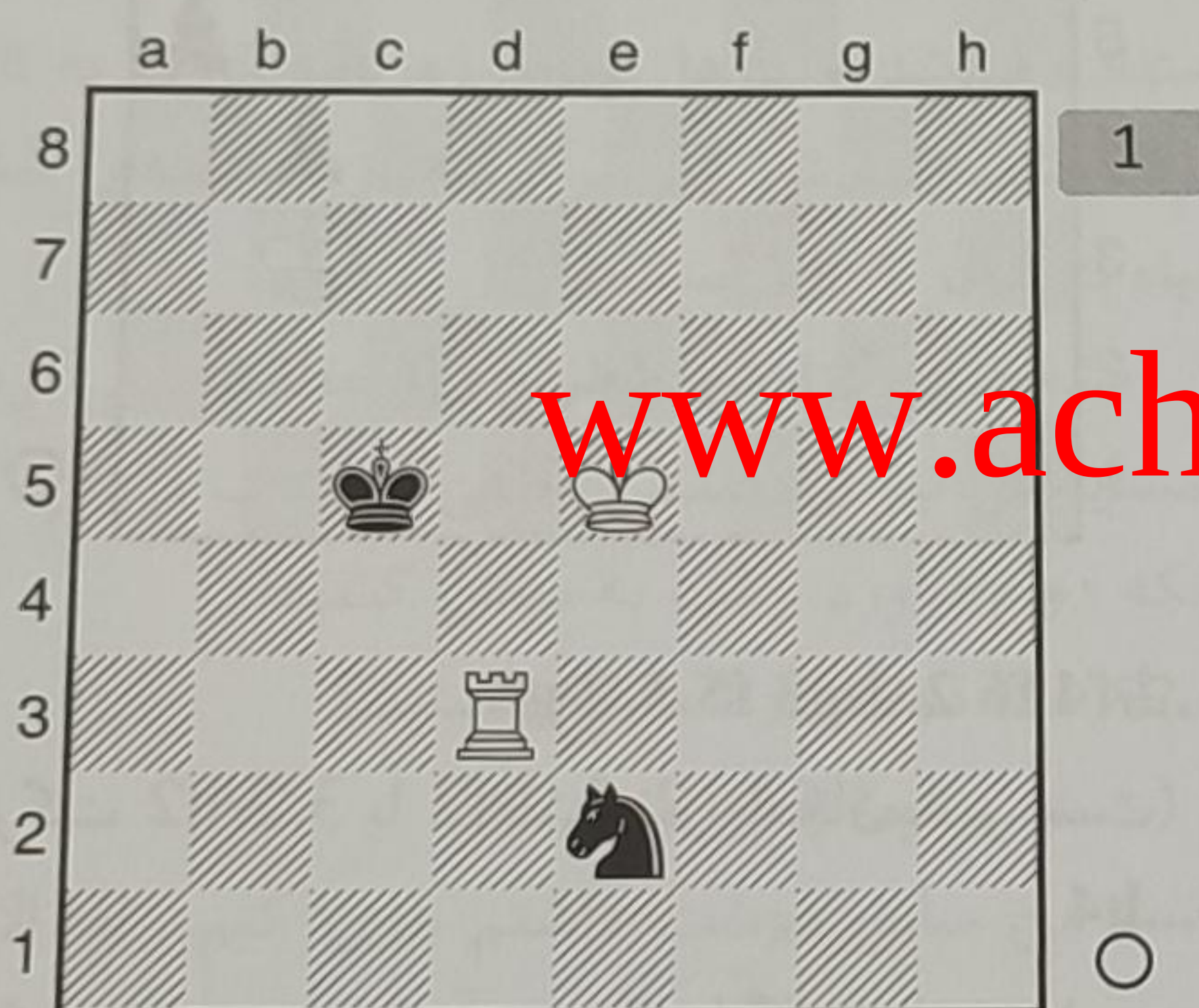
تاریخچه

شطرنج تا زمان شکل گیری، سیر تکاملی طولانی و پر پیچ و خم داشته است. به طوری که با گذشت زمان دستخوش تغییرات زیادی توسط ملّت‌های مختلف شده است؛ اسامی مهره‌ها عوض شده، قواعد اصلاح و بهبود یافته، اصطلاحات تنظیم شده و شالوده مفاهیم ضروری جهت توصیف وضعیت‌های ایجادشده در صفحه شطرنج نهادینه شده است.

به موازات بازی عملی با اختراع شطرنج که از دوران باستان سرچشمه گرفته گسترش یافته است. نقطه‌ای اوج این ساختار از اواخر قرن پیشین با پیدایش مدارس و آموزشگاه‌های مختلف عامل ورود اصطلاح زوگزوانگ به شطرنج شده است. این واژه از دو کلمه آلمانی تشکیل شده است: Zug یعنی حرکت و Zwang یعنی اجبار که ترجمه‌ی کلمه به کلمه آن اجبار در حرکت است، اما مفهوم بس گسترده‌ای دارد و شامل پوزیسیون‌هایی می‌شود که در آنها هر حرکت انجام شده منجر به بدتر شدن وضعیت خود (یا از دست دادن مهره) خواهد شد. به عبارتی دیگر، زوگزوانگ به معنای ایجاد اجبار به حرکتی است که وخامت پوزیسیون را به دنبال دارد.

اگرچه این اصطلاح در دهه ۹۰ قرن نوزدهم میلادی جنبه‌ی قانونی پیدا کرد، ولی از مدت‌ها قبل به عنوان روش کسب پیروزی استفاده می‌شد. مثلاً

پوزیسیون طراحی شده توسط زایراب شطرنج‌باز اهل آسیای میانه را که در دوره خلافت مأمون عباسی در سال ۸۱۹ میلادی می‌زیست، در نظر می‌گیریم (که توسط آوریباخ در مقاله مروری بر زوگزوانگ از مجله‌ی شماره ۹ شطرنج شوروی در سال ۱۹۸۵ آورده شده است):



احتمالاً یکی از نخستین پوزیسیون‌هایی را در پیش‌رو داریم که پیروزی در آن به کمک زوگزوانگ به دست می‌آید.

1. ♖e3! ♞g1 2. ♔f5!

نباید 2. ♔f4 به دلیل 2... ♔d4! انجام شود، چون سفید در زوگزوانگ قرار می‌گیرد.

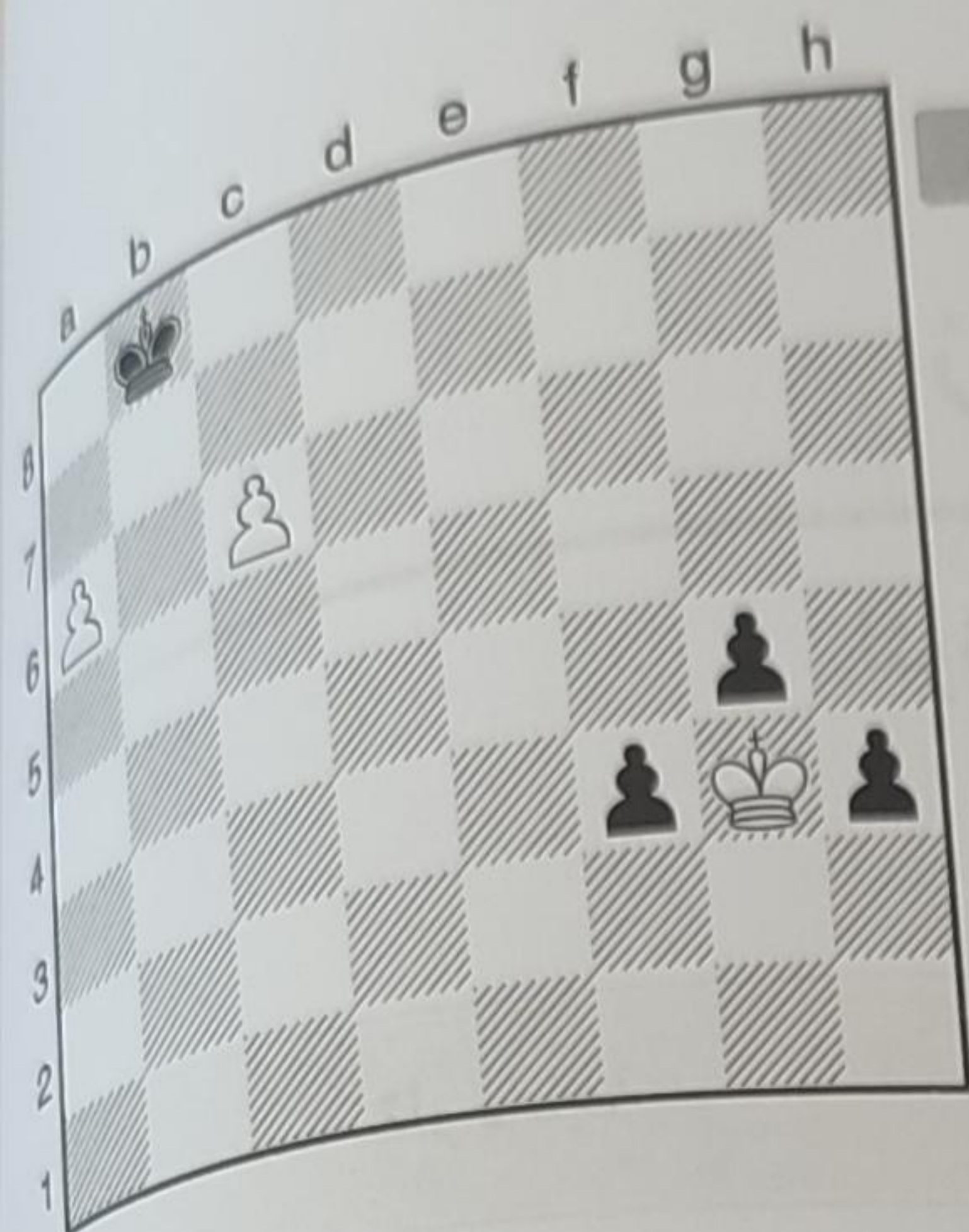
2... ♔d4 3. ♔f4!

(اکنون سیاه در زوگزوانگ است)

3... ♔c4 4. ♔g3 ♔d4 5. ♖e1

و سیاه اسب را از دست می‌دهد.

وضعیت زوگروانگ را همچنین می توان در دست نوشته های آلفونس مودروگو به سال ۱۲۸۳ مشاهده کرد که کالوو استاد بین الملل در این باره در مقاله ی تاریخچه ی زوگروانگ (چاپ شده در مجله ی شماره ۳ شطرنج بریتانیا به سال ۱۹۸۵) گزارش می دهد. بعدها نیز در دست نوشته ها و رساله های سالویو، بالریو و کاررا به زوگروانگ اشاره شده است. نمونه ی زیر آخر بازی پیاده ای برگرفته از کتاب کاررا چاپ سال ۱۶۱۷ می باشد که تئوری آخر بازی را غنا بخشیده است:



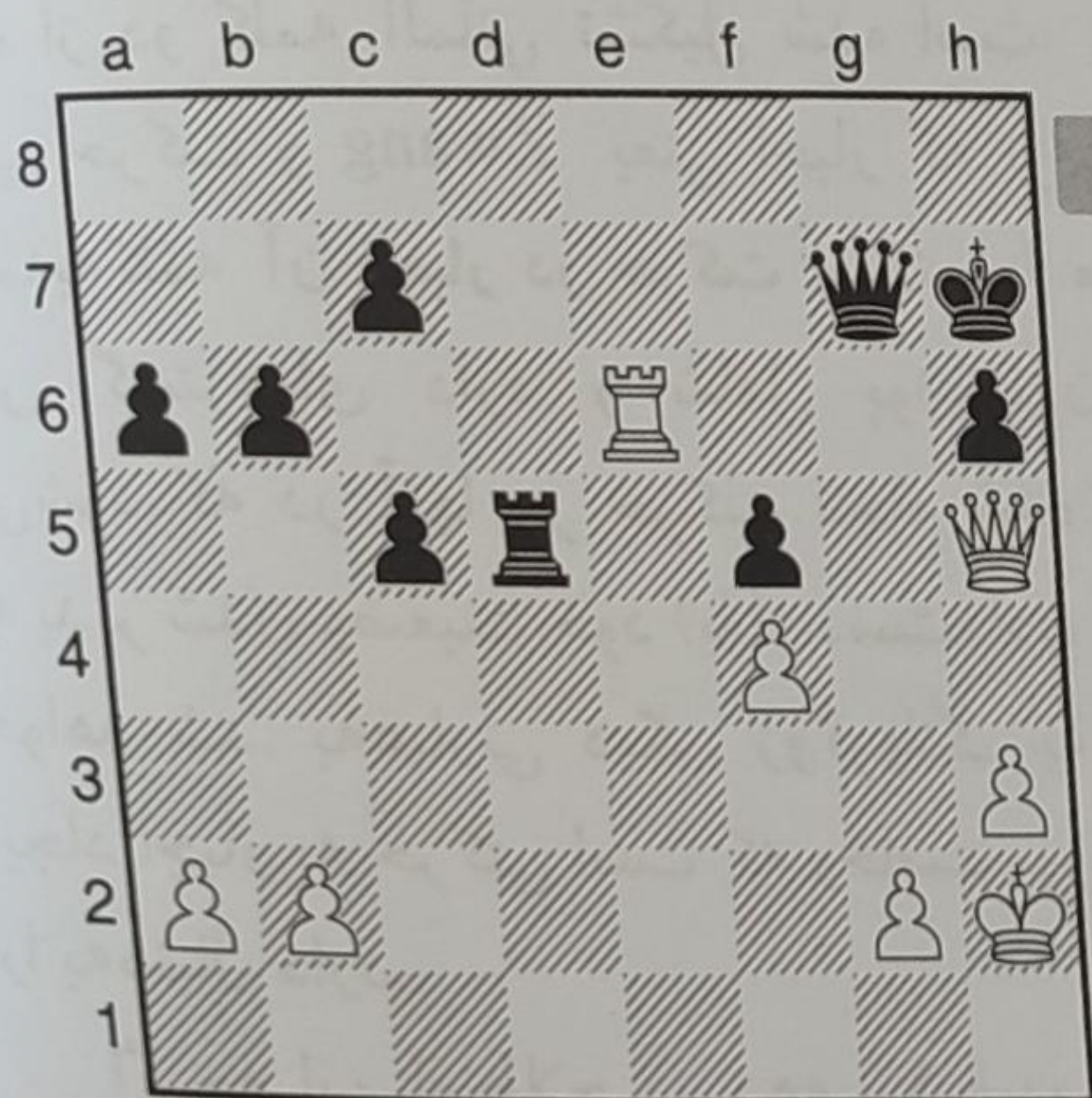
3

پوزیسیونی از زوگروانگ متقابل حاصل شده است. نوبت حرکت سیاه است که شکست را به دنبال دارد.
7...h2 8. ♖xh2 f2 9. ♔g2 g3 10. ♔f1 و غیره.

بررسی های نظری در زمینه ی آخر بازی نشان می دهد که مکانیسم زوگروانگ بارها پدیدار می شود. مثلاً در تجزیه و تحلیل فیلیدور (رخ و فیل در برابر رخ) و همچنین در بازی شطرنج بازان برجسته ی پیشین اغلب وضعیت هایی پیش می آمد که حرکات مفید یکی از طرفین تمام می شد. چند نمونه ی ویژه را می بینیم:

مورفی - لونتال

لندن، ۱۸۵۸



4

1. ♔f4 f6 2. ♔g3 f5 3. ♔g2

(حرکت 3. ♔h2 یا 3. ♔f2 نیز امکان پذیر است)

3...h4

ادامه ی زیر هم منجر به زوگروانگ سیاه می شود:

3...f4 4. ♔f2 g3+ 5. ♔f3 h4 6. ♔g2

4. ♔h2 f4 5. ♔g1!

(یگانه حرکتی که منتهی به پیروزی می شود)

5...h3 6. ♔h2 f3 7. ♔g3

پس از حرکت 33.b3!، سیاه دچار زوگروانگ شد، چون سوارهایش مجبور به دفاع از پیاده های

همین پوزیسیون مدنظر سیاه به هنگام اجرای طرحش بود.

34.h4

(در صورت 34.♖h1 امکان 34...♗e5 و 35...f4+ وجود دارد)

34...g×h 35.g×h ♖e8+ 36.♗f2 ♖×e1 37.♗×e1 ♗e5

(تهدید به 38...♗f4 وجود دارد که متعاقب آن پیاده h از بین می‌رود)

38.♗e2 ♗×e2!

و سیاه در آخربازی پیاده‌ای پیروز شد.

در روسیه اصطلاح زوج‌وانگ نخستین بار در مجله شطرنج به سال ۱۸۹۵ آن هم نه در توضیحات بازی‌ها، بلکه در بخش ترکیب پدیدار شد! این واژه‌ی غیرعادی در آغاز حتی با لحن طنز استفاده می‌شد و بارها توسط روزنامه‌نگارها به کار گرفته شد. گزارش زیر برگرفته از سالنامه‌ی شاه سیاه به سال ۱۹۰۲ است:

«شخصی گزارش شطرنج را مطالعه می‌کرد.

همسایه‌اش نیز زیرچشمی گاهی به کتاب می‌کرد تا اینکه دوام نیاورد و لب به سخن گشود:

- شما دوستدار شطرنج هستید؟

- بله... شما چطور؟

- من سابق دوست داشتم بازی کنم... اما الان

همه چیز نو شده است؛ پیاده آنپاسان می‌کند، یکی در زوانگزوگ یا زوج‌وانگ واقع می‌شود... لطفاً بفرمایید که زوج‌وانگ چیست؟

- به خاطر سوال بی‌مورد عذر می‌خواهم؛ آیا

متاهل هستید؟

- بله، متاهلم.

- آیا بر سر خرید لباس نو با همسرتان بگو مگو

می‌کنید؟

- خیلی وقت‌ها بله متأسفانه.

- خب، ولی باز هم با او به مغازه می‌روید و

خرید می‌کنید... این یعنی زوج‌وانگ ...

هر دو خندیدند و پس از فشردن دست یکدیگر

ضعیف f5 و h6 است و حرکت با پیاده‌ها نیز متعجب به از دست دادن مهره می‌شود.

انگلیسی - اشتاینیتز

لندن، ۱۸۸۳



اشتاینیتز با استفاده از برتری پوزیسیونی خود، با انجام چند حرکت، سفید را در زوج‌وانگ قرار می‌دهد:

30...g×f 31.♗×f4 ♗g5! 32.♗×g5

سفید انتخابی ندارد. در صورت 32.♗h3 ادامه

زیر دنبال می‌شود:

32...♖e8+ 33.♗f2 ♖×e1 34.♗×e1 ♗×f4
35.g×f ♗e6

و سپس ♗e6-d5-e4

32...h×g 33.♗e3 ♗f6



این کتاب شامل دو اثر آموزشی - تحلیلی یعنی زوجوانگ و برتری دو فیل است. زوجوانگ یکی از شیوه‌های جالبی است که به عنوان روش کسب پیروزی از مدت‌ها پیش در بازی شطرنج به آن توجه شده است.

زوجوانگ در شطرنج به وضعیت بازیکنی گفته می‌شود که نوبت حرکت با اوست ولی با انجام هر حرکت، وضعیت خود را بدتر می‌کند. زوجوانگ در آخر بازی تکنیک بسیار مهمی است و برعکس، در وسط بازی بسیار کمتر رُخ می‌دهد. در شروع بازی که هر تمپو (کسب زمان) برای سرعت بخشیدن به گسترش مهره‌ها مهم و حیاتی است، مشکل بتوان تصور کرد که وضعیت زوجوانگ ایجاد شود زیرا داشتن نوبت حرکت یک امتیاز و مزیت است.

ورخوفسکی در این کتاب نمونه‌های زیادی را گردآوری و مرتب کرده است که نقش زوجوانگ را در نبرد شطرنج به نمایش می‌گذارد.

داشتن دو فیل اغلب برتری بزرگ‌تری نسبت به برتری یک فیل و یک اسب به همراه دارد. زیرا دو فیل همدیگر را کامل می‌کنند و می‌توانند همه‌ی خانه‌های صفحه‌ی شطرنج را مورد حمله قرار دهند. دو فیل به طور معمول از دو اسب و اغلب از یک فیل و یک اسب قوی‌تر است. دو فیل در وضعیت‌های باز و نیمه‌باز قوی‌تر هستند، مشروط به این که اسب حریف خانه‌های مناسب و حمایت‌شده با پیاده‌های خود نداشته باشد. در وضعیت‌های بسته و در موقعیت‌هایی که اسب پایگاه‌های قوی را کنترل می‌کند، اسب می‌تواند با ارزش‌تر از فیل باشد.

کوچیف و یاکوفلف طیف وسیعی از شطرنج‌بازان را با نمونه‌های زیادی آشنا خواهند کرد که در آنها برتری دو فیل سرنوشت‌ساز بوده است.



انتشارات شباهنگ

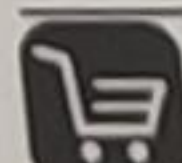
برای مشاهده قیمت به روز این کتاب به سایت
achmazstore.ir مراجعه نمایید.

www.shabahangbook.com

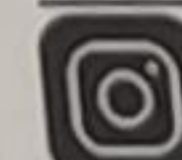
ISBN 978-600-130-247-3



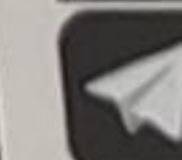
9 786001 302473



shabahangbook.com



shabahang_pub



shabahang_books



info@shabahangbook.com